

Ärende Utlåtande till riksdagens lagutskott gällande regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av äktenskapslagen och till lagar som har samband med den (RP 51/2025 rd)

Bakgrund till begäran om sakkunnigyttrande

I propositionen föreslås det att äktenskapslagen, ärvdabalken och lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (MDB) ändras. Syftet med propositionen är att föreskriva om tydliga preskriptionstider för de förmögenhetsrättsliga rättigheter som följer av äktenskap samt att underlätta utredningen av svåra arvsrättsliga situationer som beror på att avvitrning inte har verkställts.

I lagutskottets begäran om sakkunnigyttrande hänvisas till förslaget om att både MDB och Statens ämbetsverk på Åland ska vara registreringsmyndigheter. Enligt utredning till lagutskottet baserar sig förslaget på preliminära uppgifter från MDB om att också Statens ämbetsverk på Åland kommer att ta i bruk myndighetens nya ärendehanteringssystem i början av 2026. Detta kommer dock inte att ske, eftersom det för närvarande inte har reserverats tillräcklig finansiering för de ändringar i informationssystemen som den gemensamma användningen förutsätter.

Enligt uppgift från justitieministeriet har ministeriet diskuterat frågan med finansministeriet, MDB och Statens ämbetsverk på Åland. Enligt ministerierna medför det försenade ibruktagandet av ärendehanteringssystemet vid Statens ämbetsverk på Åland inget behov av att ändra det som föreslås i propositionen. Ministerierna påpekar att ämbetsverken i egenskap av gemensamt personuppgiftsansvariga närmare kan komma överens om uppgifter och ansvar. Om Statens ämbetsverk på Åland inte har tillgång till ärendehanteringssystemet innan det nya registret tas i bruk, kan ämbetsverken temporärt komma överens om hur de fördelar uppgifter och ansvar.

Lagutskottet ber Statens ämbetsverk på Åland att mot bakgrund av det som sägs ovan bedöma den reglering som föreslås i propositionen och konsekvenserna av att ibruktagandet av MDB:s ärendehanteringssystem fördröjs.

Statens ämbetsverk på Åland – ställning och uppgifter

I landskapet Åland finns Statens ämbetsverk på Åland. Ämbetsverket sköter i landskapet Åland de verkställighets- och tillsynsuppgifter som föreskrivits för ämbetsverket och tryggar tillgången till de statliga tjänster som anknyter till uppgifterna. Ämbetsverket hör till finansministeriets förvaltningsområde. Ämbetsverkets verksamhetsmiljö skiljer sig i många avseenden från förhållandena i övriga Finland eftersom landskapet Åland har självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland. Lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten fördelas mellan landskapet och riket i enlighet med självstyrelselagens bestämmelser. Enligt självstyrelselagen är ämbetsspråket i statsförvaltningen på Åland svenska.

Riksdagen har nyligen antagit lagstiftning om en reform av statens regionförvaltning. Lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2026. I lagen om Statens ämbetsverk på Åland (FFS 532/2025) uppräknas de ansvarsområden och uppgifter som ankommer på ämbetsverket. Enligt lagens 3 § hör bland annat folkbokföring och notarius publicus uppgifter till dessa uppgifter. I annan rikslagstiftning föreskrivs om de specifika förvaltningsuppgifter som ämbetsverket ansvarar för. I den proposition som är föremål för behandling i lagutskottet ingår sådana uppgifter.

I samband med behandlingen av förslaget till reformen av statens regionförvaltning tog riksdagens grundlagsutskott ställning till digitaliseringen av statens tjänster i landskapet Åland. Utskottet framhöll att förvaltningens tjänster ska tillhandahållas på lika villkor också på Åland. Bland annat ansåg utskottet det vara viktigt att de grundläggande språkliga rättigheterna beaktas redan i den inledande fasen av utvecklingen av tjänsterna och att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt i olika språkversioner. Utskottet påpekade också att landskapet Åland är enspråkigt svenskspråkigt (GrUU 17/2025 rd, stycke 36).

Propositionens betydelse och konsekvenser för Statens ämbetsverk

I begäran om yttrande berörs de föreslagna ändringarna i äktenskapslagen och deras konsekvenser för Statens ämbetsverk på Åland. Enligt 27 § 7 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om äktenskap och familjeförhållanden. Enligt de gällande bestämmelserna i äktenskapslagen ankommer olika uppgifter på Statens ämbetsverk på Åland, bland annat gällandeindersprövning (10 §), förrättandet av borgerlig vigsel (17 a §) och registrering av äktenskapsförord (43 §). I gällande 104 § föreskrivs också om registrering av avvitringshandling hos ämbetsverket.

Det föreslås att giftorätten preskriberas tio år efter att ett lagakraftvunnet beslut om upplösning av äktenskap har meddelats. Det föreslås att makarna ska kunna avtala om en preskriptionstid som avviker från den tid på tio år som anges i lagen. Enligt förslaget ska Statens ämbetsverk på Åland vara registreringsmyndighet för avtal som gäller preskription av

giftorätt på Åland. De föreslagna ändringarna orsakar kostnader och arbete för Statens ämbetsverk på Åland på motsvarande sätt som för MDB. Antalet fall uppges dock vara betydligt färre vid Statens ämbetsverk på Åland än vid MDB (RP 51/2025 rd, s. 16–17).

Det pågår flera utvecklingsprojekt gällande digitalisering vid Statens ämbetsverk på Åland. Ett av dessa rör det nya ärendehanteringssystemet vid MDB. I dagsläget hanteras folkbokföringsärendena i MDB:s gamla system MAISA. En integration i MDB:s nya system, ELSA, brådskar eftersom MDB har för avsikt att överge driften av MAISA. Diskussioner om hur ämbetsverket kan sköta kundservicen under en övergångsperiod har förts med MDB, som nyligen har meddelat att det nu finns utrymme i budgeten att inleda integreringen av ämbetsverket i det nya systemet.

I propositionen ingår också förslag till ändringar av lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (FFS 1156/2019). Enligt den gällande lagens 3 § är MDB och Statens ämbetsverk på Åland personuppgiftsansvariga för de register som avses i lagen. Genom propositionen ska införas ett nytt register över giftorättsärenden i vilket ska registreras avtal som gäller preskription av giftorätt. Som utgångspunkt bör införlivandet av Statens ämbetsverk på Åland i de digitala lösningarna planeras och genomföras så att ämbetsverkets i lag föreskrivna uppgifter kan utföras på ett med de statliga myndigheterna i övriga Finland likvärdigt sätt.

Om uppgifter för Statens ämbetsverk på Åland föreskrivs i ett stort antal lagar. I samband med lagberedningen kan uppstå särskilda frågeställningar i samband med genomförandet av de i lag föreskrivna uppgifterna för ämbetsverket. Landskapet Åland är enspråkigt svenskspråkigt enligt självstyrelselagen. I laglighetskontrollen har statsrådets justitiekansler betonat att ICT-system bör vara sådana, att de kan användas på svenska. Bland annat har betydelsen av svenskspråkiga användarinstruktioner för informationssystem understrukits (OKV/1230/70/2020, OKV/894/70/2024). I förlängningen är detta också viktigt för att förverkliga likabehandlingsprincipen i form av enskildas likvärdiga tillgång till myndigheternas digitala tjänster på svenska.

L a n d s h ö v d i n g

Marine Holm-Johansson

Förvaltningschef

Sören Silverström